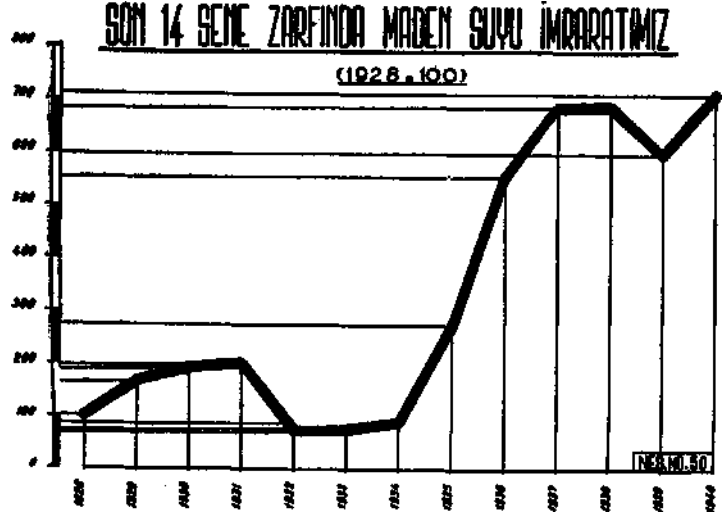

14. 6. 1935 tarihinde kabul olunan 2804 sayılı bir kanunla tesis olunan M. T. A. Enstitüsünün asıl vazifesi, kanunun 2 nci maddesinde tavsiz edilmiştir. Bu maddeyi aynen aliyoruz: «Memleketimizde işletilmeğe elverişli maden ve taşocağı sahaları bulunup bulunmadığını ve işletilen maden ve taşocaklarının daha faydalı surette işletilmelerinin nelere mütevakıf olduğunu araştırmak ve buna muktazi veya müteferri bulunan arama

ameliyatı, fennî ve jeolojik tetkikat, kimyevî tahlil ve fennî tecrübeler yapmak, harita almak, plân, mürtesem, maktalar resmetmek, proje ve fennî raporlar tanzim etmek gibi bütün teknik ve ilmî işleri görmek ve memleketin madenlerinde ve maden sanayiinde çalışacak Türk mühendis, fen memuru, ustabaşı ve mütehasıs işçi yetiştirmektedir.»

Uhdesine yükletilen bu vazifelerin ifasında 6 yaşını dolduran Enstitümüz, sistematik ve plânla çalışmaktadır. Bu 6 sene zarfında 1300 den fazla maden zuhuratı keşf ve tetkik olunmuş, kısmen işletmek üzere Etibanka teslim edilmiştir. Memleketin jeolojik bakımdan etüdü yapılarak Türkiye jeoloji hartası tanzim edilmek üzeredir. 100 den fazla Türk genci, ecnebi memleketlerine tahsile gönderilmiş ve bunlardan bir kısmı maden mühendisi, jeolog veya paleontolog diploması ile Enstitümüze ve Etibank işletmelerine intisap etmiştir. Enstitü tarafından tesis olunan Zonguldak Maden Teknik Mektebi usta ve maden çavuşu yetiştirilmesi işinde muvaffakiyetle çalışmaktadır.

Bütün bu faaliyet sayın *Vekilimizin* ifadesile «*Büyük milletimizin sağlam bir istekle ileri doğru gittiğine bizi bir kat daha inandırmaktadır.*»

Dünya Madenciliği ve Harp

UMUMÎ VAZİYET:

Avrupa harbi şarka doğru imtidat ederek Sovyet Rusyanın merkezine kadar yaklaşmış ve Amerika B. B. i ile mihver devletleri arasındaki münasebet gittikçe gerginleşmeğe başlamıştır. Bu hâdiseler iptidaî madde piyasasında yeni tebeddülâtın vukua gelmesini intaç etmiştir.

Atlantik ve diğer denizlerdeki harbin ticaret gemilerine yapmakta olduğu darbe

tan 1.037 parça, 886 tek ve 770 çifti bulmuştur. 1941 senesinin ilk 6 ayında bu sahada yeni bir inkişaf kaydedilmiş ve imrar olunan değirmen taşı miktarı 1.178 tek, 595i çift ve 736 sı parça olmak üzere cem'an 3004 adedi bulmuştur.

Nihayet yeraltı servetlerimiz cümlesinden insanların sıhhat ve kuvvetini teşvik eden şifalı maden sularımızın memleket dahilindeki sarfiyat ve imraratını bir gözden geçirelim. Halkın maden sularına olan alâkası ve buna muvazi olarak maden suyu istihsal ve imraratımız da irfan seviyesinin yükselmesiyle elele inkişaf etmektedir. 1928 senesinde istihsaline başlanılan maden suyu imraratımız son 13 yıl zarfında tam 7,1 misli çoğalmış ve 142.893 litreden 1.015.696 litreye çıkmıştır. 1928-1941 senelerindeki maden suyu imraratı (litre itibarile) berveçhi âtidir:

Seneler	Litre	Seneler	Litre	Seneler	Litre
1928	142.893	1933	104.332	1938	980.175
1929	235.567	1934	124.727	1939	855.785
1930	272.996	1935	388.796	1940	1.015.696
1931	284.264	1936	792.423	1941 ilk	
1932	100.209	1937	980.042	6 ay	485.834

İçme sularından maada memleketin muhtelif mıntakalarında ılık ve soğuk olmak üzere müteaddit şifalı maden membaları keşfolunmuştur.

Madencilik sahasındaki on sekiz senelik faaliyeti hulasaten gözden geçirirken, şayanı dikkat bir şey varsa, o da yeraltı servetleri imraratımızın muntazam bir şekilde artmasıdır. Cumhuriyetin ilk senesinde 612.582 tonu tutan imrarat yekûnu 1940 yılında, yani 18 sene sonra 4,66 misli çoğalarak 2.856.353 tona baliğ olmuştur. Bu imraratın münferit senelere isabet eden miktarları (ton hesabı) şöyledir:

Seneler	Ton	Seneler	Ton	Seneler	Ton
1923	612.582	1929	1.132.366	1935	2.137.391
1924	740.490	1930	1.317.888	1936	2.011.364
1925	819.773	1931	1.305.835	1937	2.191.907
1926	986.161	1932	1.385.553	1938	2.686.999
1927	1.025.142	1933	1.590.811	1939	2.746.791
1928	1.053.079	1934	2.049.935	1940	2.856.353

Yeraltı servetlerimizle yakından alâkadar olan Cumhuriyet hükümeti, son senelerde arama ve işletme işlerini peyderpey kendi eline almaktadır. Bu maksatla 1935 senesinde şahsî hükmiyeti haiz *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü* ile *Etibank* vücade getirilmiştir.

ve tonaj zayıflığının gün geçtikçe artması, beynelmilel ticareti güçleştirmiş ve hattâ harbi müteakip senelerde bile milletlerarası mal sevkıyatını zorlaştırmıştır. Amerika B. D. i Reiscumhuru Mr. Roosevelt'in bir ifadesine göre, ticaret filosofunun hali hazır zayıflığı İngilterenin inşa edebileceği miktarın üç mislini aşmıştır. Halbuki dünyanın her köşesinde kaydedilmekte olan hummalı silâhlanma faaliyeti, beynelmilel ticaret ve nakliyata olan ihtiyacı normalin fevkinde artmıştır. Sivil sarfiyatın tahdidine rağmen, silahlanmağa müteveccih faaliyet ve sevkulceyş ehemmiyetli iptidaî maddelerden stoklar tesisi metal ve mahrukata olan talepleri artırmış ve bazı ham maddelerin azalmasını mucip olmuştur.

Ekseri memleketlerde ithalât ve ihracat kontrolü, fiyat murakabesi, istihsalât ve ticaretin hükümetçe tanzimi neticesinde, bazı iptidaî maddeler hükümet inhisarı altına konmuştur. Avrupada olduğu gibi, Amerikada da evvel emirde silâhlanma ihtiyaçlarının temini kaidesine tâbi metallerin cinsi, uzun bir liste teşkil etmiştir: Kalay, volfram, antimon, manganez, krom, hattâ çelik ve sair madenler bu sınıfa ithal edilmiştir. Deniz münakalâtında çalışan gemilerden azamî istifade maksadile ihracatın lisansa tâbi tutulması kuvvet bulmuştur.

Silahlanmağa müteveccih fabrika ve imalâthanelerin tevsii, faaliyet derecelerinin kapasite miktarlarını aşması, iptidaî madde sarfiyatını yükseltmiş, diğer taraftan hayat için elzem olan maddelerin kıtlığına sebep olmuştur. Harbin hitam bulması ile yeni bir iktisadî buhran ve işsizlik devre sinin başlaması tehlikesi büyümüştür.

Aynı zamanda metal sarfiyatı ile istihsalât arasında muvazenesizlik belirmeğe başlamıştır. Bu muvazene elde etmek maksadile bazı memleketlerde hükümetin müdahalesi ye yeni tedbirlerin alınmasına lüzum görülmüştür. Sulp ye mayi mahrukata, demir ve çelik ile bazı metaller millî müdafaa emrine müsadere edilmeğe başlanmışken, sivil ihtiyaçların temini ikinci plâna geçmiş ye harp için ehemmiyetli maddelerin satışı ya menedilmiş veya vesika usulüne tâbi tutulmuştur. Bununla beraber bakır yerine alüminyum, taşkömür yerine liğnit ve turb, motorin yerine nebatî yağlar, bazı metaller yerine sun'î mevaddın kullanılmasına girişilmiştir. Milyonlarca insanın silâh altına alınması prodüktif ve müstahsil unsurları azalttığından, mesai satatlerinin uzatılmasına rağmen, mal ve eşya buhranı hissedilmeğe başlamıştır.

Amerika B. D. inde olduğu gibi, bazı memleketlerde de şevkulceyş stoklarından maada bazı metaller için tampon ihtiyatları tesisi kararlaştırılmıştır. Bu ihtiyatın asıl maksadı istihsal ile sarfiyat arasında bir muvazene tesis etmeğe müteveccihdir. Spekülâsyon ve ihtikârî önlemek uğrunda hükümetlerce bazı cezrî tedbirlere başvurulmasına lüzum görülmüş, bu meyandâ mühim metallerin vadeli satışları yasak edilmiş ve fiyat murakabe dairelerine geniş salâhiyetler verilmiştir.

İki muharip grup arasındaki istilâ müsabakası ve küçük memleketlerden sevkulceyş bakımından istifade tedbirleri «Eski dünya» emniyetini kökünden sarsmışken «Yeni Dünya»nın harp hazırlıklarına hız vererek, Avrupa harbinin -bir cihan-savaşı haline geçmesine müteveccih alâmetleri arttırmıştır. Neticede dünya iktisadiyatı keşmekeş bir manzara arz ederek normal cereyanını kaybetmiştir.. Bundan dolayıdır ki, dünya madenciliği hakkında sarîh malûmat edinmek ve hakikî rakamlara istinat

eden tam bir fikir vermek güçleşmiştir. Muharip memleketlerde millî müdafaa bakımından mühim metal ve iptidâî maddelerin istihsal ve sarfiyat istatistikleri hakkında malûmatın ifşasının menedilmiş olması da, bu güçlükleri arttırmıştır. Maamafih aşağıdaki satırlarımızda başlıca yeraltı servetlerinin istihsalât, sarfiyat ve piyasa vaziyeti hakkında bir fikir vermeğe çalışacağız.

BAKIR:

Harp konjonktürü bakıra olan rağbeti arttırmış olduğundan, 1941 yılının ilk yarısında da başlıca müstahsillerdeki yeni terakkiler calibi dikkattir. Dünya bakır istihsalâtında mühim rol oynamakta bulunan Amerika B. D. inin bakır endüstrisi, 1940 nihayetinden itibaren kapasitesini arttırmış ve istihsalâtına hız vermiştir. Bu tevsiat ve yeni tesisler neticesinde, Amerika B. D. inin 1940 senesinin ilk 7 ayında 598.120 şort tonu bulan musaffa bakır istihsalâtı 1941 yılının aynı ayları zarfında 52.424 ton, yani %8,76 nisbetinde artarak 650.544 şort tonu tutmuştur. Aynı ayların külçe bakır istihsalâtı 537.200 tona baliğ olmuştur.

İstihsalin artmasına rağmen, yerli bakır miktan dahilî ihtiyacı temine kâfi gelmemiş ve büyük bir kısmının ithalât yolu ile temin edilmesine lüzum görülmüştür. Amerika B. D. inin ikincikânun - temmuz aylarına isabet eden musaffa bakır sarfiyatı 911.747 tona çıkmış ve 1940 yılının aynı devresine isabet eden sarfiyata nazaran takriben %35 - 40 nisbetinde çoğalmıştır. Bundan dolayı 1940 senesinin ilk 7 ayında 24,024 tonu bulan musaffa bakır ithalâtı, bu yılın ikincikânun -temmuz aylarında 95.045 tona baliğ olmuş ve aşağı yukarı dört misli bir tezayüt kaydetmiştir. Bundan maada aynı aylar zarfında 37.115 ton bakır havi konsantre ile 19.695 ton bakır cevheri ithal edilmiştir. Memleketin ham bakır ithalâtı ise aynı devre zarfında 115.774 tondan 170.350 tona yükselmiştir. Buna mukabil Amerika B. D. inin musaffa bakır ihracatı geçen 1940 senesinin ilk 7 ayına nazaran 4 misli azalarak 201.563 tondan bu senenin ikincikânun -temmuz aylarında 49.339 tona düşmüştür.

Bakır endüstrisi tam bir kapasite ile çalışmakta berdevamdır. Fazla masraflı ufak müstahsilleri teşvik maksadile libre başına 2 sentlik bir prim verilmesi hükümetçe kararlaştırılmıştır. Bu tedbir neticesinde senevî 110,000 ton bakırın fazla olarak istihsal olunacağı beklenmektedir.

Amerika B. D. inin 1941 senesi ilk 7 ayındaki musaffa bakır istihsalâtı, dahilî sarfiyatı ve ay sonu stok vaziyeti berveçhi âtidir:

(Şort ton hesabı)

Sarfiyat ile istihsal arasındaki farkın kapatılması için Metal Rezerv kumpanyası tarafından haziranda 31.667 ton

A y l a r	istihsalât	Sarfiyat	Ay sonu stok
ikinci Kânun	93.300	119.736	116.300
Şubat	93.654	112.808	97.689
Mart	95.332	134.333	89.873
Nisan	89.687	123.580	38.789
May»	103.132	141.800	95.568
Haziran	88.560	135.097	98.165
Temmuz	86.879	144.293	74.384
Yekûn	650.544	911.747	

ve temmuz ayında 32.463 ton bakır sevkulceş stoklarından piyasaya çıkarılmıştır.

istihsal ve ithalâtın artması ve prim siyaseti ile bakır endüstrisinin teşvikine rağmen, memleketin musaffa bakır stoku azalmakta berdevamdır: 1939 sonunda 191.000 şort tonu bulan balar stoku 1940 nihayetinde 168.000 tona indikten sonra, tedricen azalarak 31. 7. 41 tarihinde 74.384 şort tona düşmüştür. Stok vaziyetinin ıslahı maksadile Siliden 500.000 ton bakır konsantresinin satın alınması ve ithali düşünülmektedir.

Bakır endüstrisine gelen siparişlerin yekûnunda da bir tezayüt dikkate şayandır. Siparişlerin miktarı haziran 1941 sonunda 538.000 tona baliğ olmuştur. Buna muvazi bakır endüstrisinin kazanç hisseleri de yükselmiştir. Meselâ Anaconda Bakır Madenleri kumpanyası gecen 1940/41 malî senesi zarfında 35,05 milyon dolar safî kâr kaydetmiştir. Halbuki aynı müessesenin 1939/40 malî senesi kân ancak 20,23 milyon doları bulmuştu. Diğer başlıca bakır müstahsillerinin senelik bilançoları da, son senede safî kârın arttığını teyit etmiştir.

Kiralama ve ödünç verme kanununa istinaden İngiltereye ve son zamanlarda Sovyet Rusyaya yapılmakta olan yardım dolayısıyla, Amerika B. D. i lâtin Amerikasındaki bütün mevcut bakır stoklarının mubayaasını kararlaştırmıştır. Haziran bida-yetine kadar lâtin Amerikasıdan cem'an 302.341 ton bakır mubayaa edilmiştir. Bundan dolayı harp arifesine kadar Avrupaya bakır ithal eden lâtin Amerikasının bakır endüstrisi son zamanlarda Amerika B. D. i için çalışmaktadır. Buna rağmen Amerika B. D. iride millî müdafaa ihtiyacını temin maksadile bakırın hususî sarfiyatının tahdide tâbi tutulması meselesi düşünülmektedir.

Metal Rezerv kumpanyası tarafından tesis olunan sevkulceş stoklarından maada, bakır piyasasının tanzimi maksadile Amerika B. D. inde bakır tampon ihtiyatı teşkil edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karara göre hazirandan itibaren bütün müstahsiller her ay takriben 18.000 ton yani nisan istihsalâtının %20 si miktarında bakır bu ihtiyat için ayıracaklardır. Tampon ihtiyatı lüzumunda stokların bir kısmını piyasaya çıkararak arz ve talep arasında bir muvazene vücude getirecek ve fiyatların yükselmesini veya ihtikârı önliyecek, hattâ mübrem hallerde millî müdafaa ihtiyacını karşılayacaktır.

Piyananın tanzimi maksadile alman tedbirler cümlesinden Fiyat Murakabe dairesi tarafından kararlaştırılmış olan ve 12. 8. 941 tarihinden itibaren meriyet, mevkiine geçen, bakırın azamî fiyatlarının tesbiti dikkate şayandır. Bu karara göre Amerika B, D. i dahilinde tel ve blok şeklindeki elektrolitik bakırın azamî narhı libre başına 12 sent, musaffa bakır 11 3/4 senttir. Hurda bakır No. 1, libre başına 10 sent ve kaba tel hurda No. 2, 8 sent olarak tahdit edilmiştir. Perakende satışlarda 1/2 sent zam yapılabilecektir.

Lâtin Amerikasına mensup memleketlerden Şili 1941 yılının ilk altı ayında takriben 210.000 ton külçe bakır istihsal etmiş ve 1941 yılının aynı devresine nazaran 3.600 ton bir tezayüt göstermiştir, Son aylar zarfında Şilinin Amerika B. D. ine olan bakır

ithali artmış ve haziran ayında 18.038 ton elektrolitik ve 12.515 ton Standard olmak üzere cem'an 30.553 ton bakır ihracatı yapılmıştır.

Meksika'nın 1941 ilk altı aylık bakır istihsalatı da geçen senenin aynı devresine nazaran %22,5 nisbetinde bir tezeyüt kaydederek 18600 tondan 22.800 tona çıkmıştır. Halbuki *Peru* istihsalatı cüz'î bir tenakusla 14.300 tonu tutmuştur. *Bolivya* ve *Küba* bakır endüstrilerinde de bir kalkınma hareketi dikkati çekiyor.

Avrupada, bütün kabili istifade metal ihtiyatlarını kullanmağa müteveccih, tedbirler alınmıştır. Almanya, İtalya ile Romanyada mükerreren hurda bakır toplatmış ve bazı eşyaların bakırdan imali yasak edilmiştir. Maamafih *Almanyanın* Balkanlardaki yeni fütuhâtı bakır ve krom tedariki işini bir parça kolaylaştırmıştır. Fransada elektrik tesisatı ve bazı eşya imalinde bakır yerine alüminyum kullanılması emredilmiş ve hurda metal toplama daireleri tesis olunmuştur. *Yugoslavya'nın* meşhur Bor madenleri harp ve istilâ sıralarında istihsalâtını durdurmak mecburiyetinde kaldığından, geçen seneye nazaran dun bir istihsal kaydetmiştir.

Buna mukabil eskiden Avrupa bakır istihsalâtında mühim bir rol oynamış olan *İspanya*, bakır madenlerini tevsi ve teşkilâtlandırarak istihsalin tezeyüdü uğrunda bazı tedbirler almıştır. Neticede 1941 yılının ilk 6 ayında cem'an 46.659 ton bakır cevheri istihsalatı yapılmıştır, İngiltere'nin senevi bakır ihtiyacı 170.000 ton tahmin edilirken Afrikadaki İngiliz müstemlekelerinin aylık istihsalatı 25.000 tonu bulmaktadır.

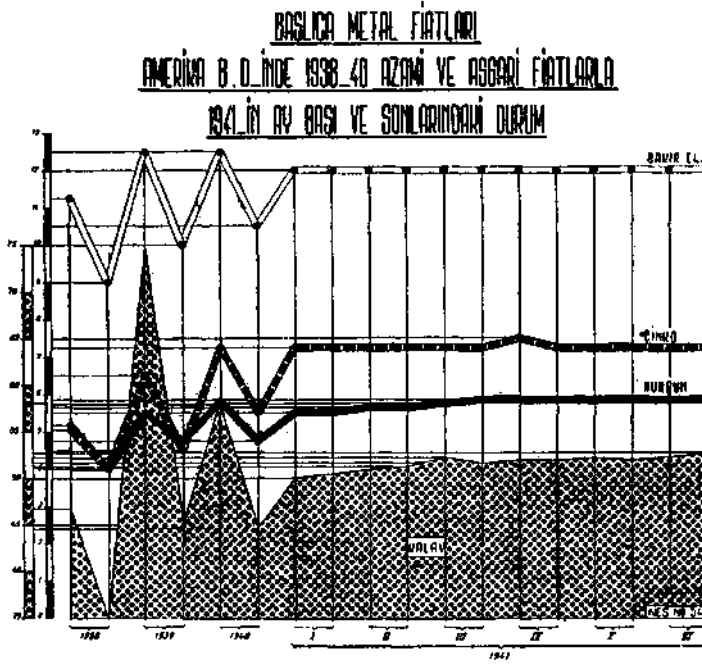
İtalyada bakır istihsalâtını teşvik için hükümetçe bazı teşebbüsata girişilmiştir. 1938 senesi 22.700 tonu bulan bakır istihsalatı Toskana ve Ligurien zuhuratının işletilmesi ve Piemonte yataklarından istifade sayesinde, memleketin bakır istihsalâtında yeni bir tezeyüt beklenilmektedir. %2 nisbetinde bakır tenörlü Predazzo ve Monte Mulati pirit zuhuratındaki bakır ihtiyatı 70.000 ton tahmin edilmektedir.

Bulgaristanda hükümetçe istimplâk olunan Plakalnitsa madenlerinin işletilmesine girişilmiş olup, senevi 25.000 ton ham bakır istihsali ümit edilmektedir. Burgaz bakır madenlerinde ihzari işler bitmek üzeredir. Penagürişte civarındaki Kleşnitsa bakır madenleri yakında işletilmeğe başlanacaktır. Luda Yana madeni ise cüz'î miktarda bakır cevheri istihsal etmektedir.

Afrika kıtasının bakır istihsalatı deniz seyrüseferinin emniyetsizliği yüzünden tahdide uğramıştır. *Cenubi Afrika ittihadı* 1940 senesinin ilk 6 ayında 5,394 ton külçe bakır istihsal etmişken 1941 yılının aynı devresine isabet eden istihsal miktan ancak 3.102 tonu bulmuştur. *Cenubu garbı Afrikasının* bakır istihsalatı daha ehemmiyetli bir miktarda azalmış ve 1940 senesinin ilk 6 ayında takriben 2.000 tona inmiştir.

Bakır fiyatlarına gelince, Londra resmî narhı long ton başına elektrolitik bakır için 62 sterlin, Standard 61, bakır tel 62, hurda bakır, 53 ve silâh bakır 72 sterlin seviyesini muhafaza etmiştir. %99,2 tenörlü külce bakırın long tonu 60,5 sterlinden muamele görmüştür. New-York piyasasında Standard bakırın peşin fiyatı 1941 ikincikânun ayında libre başına 11,10 ilâ 11,20 sentten 10,84 ilâ 10,91 sente düşükten

sonra, şubat ayında yeni bir gelişme kaydederek 11,42 - 11,46 senti bulmuş, hattâ 1. 3. 41 tarihinde 11,85 sente kadar çıkmıştır. Mart ortalarına doğru alçalmağa başlayan Standard bakır fiyatı, nisan nihayetinde yine 11,45 senti bulmuştur. Mayısın ilk yarısına kadar 11,45 -11,50 sentle muamele görmüşken haziranda yeni bir istikrarla

11,75, hattâ 12 senti bulmuştur. Elektrolitik bakır ise, libre başına 12,50 ilâ 13 sente kadar çıkmıştır. Fiyatların fazla yükselmesini tahdit maksadile fiyat murakabe komiseri Mr. Henderson tarafından temmuz 1941 bidayetinde maktu narhlar tesbit olunmuştur. Bu tedbir neticesinde elektrolitik bakır libre başına 12 sent, Standard 11,65 sent, 1 No. lu hurda 10 sent, 2 No. lu ağır hurda 8 sent, safî pirincin libresi 9,50 sent, hurda piriç libre başına 8,62

sentten muamele görecektir. Bu fiyatlar toptan satışlar için muteber olup, perakende satışlarda 1/2 sent zam yapılacaktır.

KALAY:

Milletler Cemiyeti'nin istatistiklerine göre, 1941 yılının ilk 6 ayında dünya kalay ictihsalâtı 126.400 tona baliğ olmuştur. 1940 yılının ilk yarısındaki kalay ictihsalâtının 107.100 tonu bulmasına bakılırsa, bu yılın ikincikânun -haziran ictihsalâtı 19.300 ton, yani %18 nisbetinde bir tezayüt göstermiştir. Bu ictihsalâtın münferit aylara isabet eden miktarları (ton hesabı ile) aşağıya yazılmıştır:

A y l a r	1940]	1941
İkinci Kânun	15.300	17.500
Şubat	16.000	17.900
Mart	22.300	22.300
Nisan	14.500	17.400
Mayıs	18.800	23.200
Haziran	20.200	28.100
Yekûn	107.100	126.400

Beynelmîlel kalay karteline mensup *Malaya federasyonu* 1941 yılının ilk 6 ayında geçen 1940 senesine nazaran 3.600 ton bir tezayütle 44.000 ton kalay ictihsal etmiştir. *Bolivyanın* ictihsalâtı aynı devre zarfında 16.000 tondan 21.400 t. ve *Hollanda Hindistanı* ictihsalı ise 18.700 tondan 23.500 tona çıkmıştır. Son ismi geçen memleketin ictihsalâtı Beynelmîlel Kalay Karteli tarafından tesbit olunan ictihsal hissesini, yani Standard miktarın %130 unu bile aşmıştır. Buna mukabil kartelin diğer azalarının

istihsalâtı kartel plânına nazaran dundur. Bundan dolayı haziran 1941 sonunda nihayet bulan 1940 -41 malî senesi zarfındaki B. Kalay Karteli mensuplarının hakikî kalay imraratı tesbit olunan miktara nazaran 33.466 ton yani %12,5 nisbetinde noksandır. 1940 - 41 malî yılındaki münferit memleketlerin kalay imraratını ve tesbit olunan hisselerini aşağıya dercediyoruz (ton hesabı):

Kartel harici kalay müstahsillerinin verim kabiliyeti, piyasada vaki talep üzerine yeni terakkiler kaydetmiştir. Çin, istikraz mukabili Amerika B. D.-ine 40 milyon dolarlık kalay ithal etmekle mükelleftir, ispanya, kalay madenlerinin tevsiî uğrunda yeni tedbirler almış ve 1941 yılının ilk 6 ayında 116,3 ton kalay cevheri istihsal etmiştir. Maamafih bu senenin ilk yansına isabet eden safî kalay istihsalâtı ancak 27,2 tona baliğ olmuştur.

Cenubî Afrika İttihadının kalay konsantresi istihsalâtı da, gecen 1940 yılının ilk 6 ayına nazaran oldukça artmış ve 316,4 tondan 332,2 tona çıkmıştır. Bundan maada C. Afrika İttihadı 1941 yılının ikincikânun - haziran aylarında takriben 100 ton mu-saffa kalay elde etmiştir. *Cenubu garbî Afrikanın* aynı aylar zarfındaki konsantre kalay istihsalâtı takriben 90 tonu bulmuştur.

Dünya kalay istihsalâtının artmasına muvazi bir şekilde silâhlanma ve harp konjonktürü neticesinde kalay sarfiyatı mutadın fevkinde ithal etmiş olan Amerika B. D. inin bu senenin aynı devresi zarfındaki ithalâtı 24.118 ton, yani %58 nisbetinde bir tezeyütle 65.492 long tutmuştur. İngilterenin ikincikânun - mayıs aylarındaki kalay sarfiyatı 11.909 long tona baliğ olmuştur.

Aynı zamanda *Amerika B. D. i Metal Rezerv* kumpanyası sevkulceys kalay ihtiyatını sistematik bir şekilde arttırmıştır. Neticede dünya kalay stoklarında yeni bir tenakus kaydedilmiştir. 31. 12. 40 tarihinde 62.000 tonu bulan dünya stoku 30. 6. 41 günü 56.900 tona düşmüştür. Avrupa stokları ise, aynı devre zarfında 15.300 tondan 14.500 tona inmiştir. Maamafih dünya kalay stokunun nisan ayı sonunda 54.300 tonu tutmasına bakılırsa, son iki ay zarfında stokta 2.600 ton bir tezeyüt dikkate şayandır.

Amerika B. D. i stokları ise, senenin ilk 6 ayı zarfında 39.700 tondan 37.800 tona düşmüş, İngilterenin kalay stoku aynı devre içinde 9.300 tondan 2.900 tona inmiş bulunmaktadır. Maamafih diğer başlıca metallere nazaran beynelmilel piyasada kalay bolluğu şayanı dikkattir.

Amerika B. D; inde devlet teşebbüsü ile tesis olunan birkaç kalay izabehanesi faaliyete başlamış ve Bolivya ile -Meksikadan kalay cevheri ithalâtına hız verilmiştir. Buna rağmen hususî sarfiyatın tahdidine müteveccih bazı tedbirler alınmıştır. Tenekte endüstrisinde %10 nisbetinde kalay tasarrufu ve lehim halitasındaki kalay te-

Memleketler	Tesbit olunan miktar	imrarat miktarı
Malaya federasyonu	100.536	87.955
Bolivya	59.836	43.102
Hollanda Hindistanı	50.772	52.441
Siyam (Thailand)	24.216	17.068
Belçika Kongosu	17.265	13.487
Nigerya	12.976	10.432
Fransız Hindi-Çinisi	3.900	11.550
Yekûn	269.501	236.035

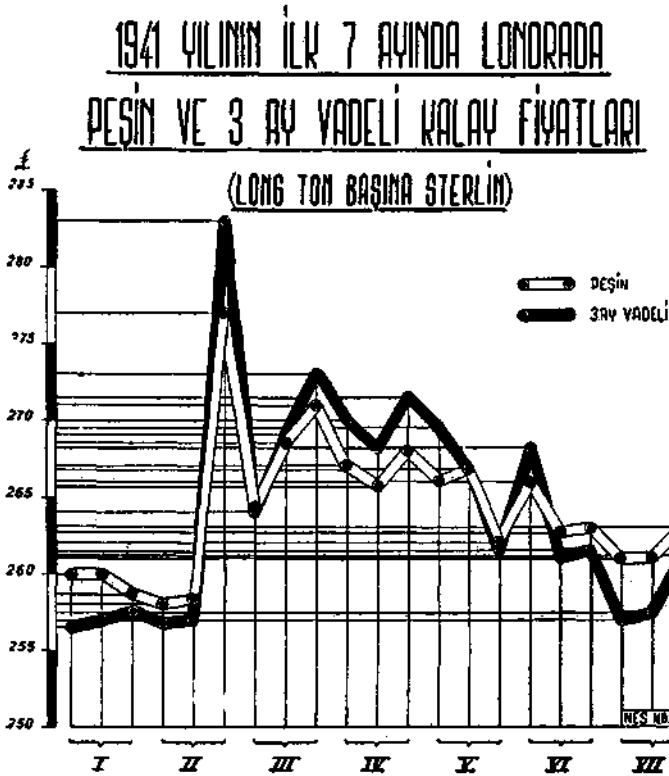
nörünün asgarî hadde indirilmesi emredilmiştir. Bu tedbirler neticesinde son bir ay zarfında teneke imalinde kullanılan kalay miktarı 4.200 tondan 3.700 tona ve lehim halitasının kalay sarfiyatı 1.810 tondan 1.410 tona inmiştir. Binaenaleyh senevi kalay tasarrufunun 9.000 tonu bulacağı ümit edilmektedir. Aynı zamanda kalay tüpleri imali yasak edilmesinden ötürü, senevi 1.000 ton miktarında kalayın, daha mübrem ihtiyaçlara kalacağı beklenilmektedir.

Avrupa memleketlerinde kalay tasarrufu veya bütün ihtiyatın millî müdafaa emrine müsaderesi emredilmiştir.

Mevzubahs tasarruf tedbirlerine rağmen son zamanlarda kalay fiyatında yeni bir gelişme şayanı dikkattir. Harp arifesinde New-York kalay fiyatı libre başına 45 sente kadar düşmüşken 1940 senesi zarfında 55 -56, hattâ 58 sente kadar fırlamıştır. 1941 bidayetinde libresi 50,10 sent yani yarım doları bulan kalay fiyatı tedricen yükselerek mayıs bidayetinde 52,25 sente çıkmıştır. Haziran ayında libresi 52 ilâ 52,75 arasında muamele gördükten sonra temmuzun ilk yarısında 53,37 sente yükselmiştir. Fakat temmuz sonlarına doğru peşin fiyatlar yine 52,25 sent seviyesine inmiştir.

Londra ve Liverpool piyasasında 1939 senesinin bidayetlerinde long tonu 239 sterline kadar inen kalay fiyatı, harbin ilk aylarında 272 İngiliz lirasını bulmuştu. 1940 senesinde kalay fiyatı 231 1/2 ilâ 290 sterlin arasında temevvüç etmiştir. 1941 yılına long tonu 256 1/2 sterlinle giren kalay, ikincikânun sonlan ile şubat bidayetinde 256

ilâ 257 1/2 arasında muamele gördükten sonra, şubat sonuna doğru, yani 21. 2. 41 tarihinde birden 283 İngiliz lirasına fırlamıştır. Mart ayında da nisbî bir gelişme ile 264 ilâ 273 sterlinde satılmıştır. Müteakip aylarda kalay fiyatı 270 sterline kadar inmiştir. Ağustos ortalarına doğru yeni bir istikrar kazanarak 259 sterlini bulduktan sonra, 23. 8. 41 tarihinde 256 1/2 İngiliz lirasından muamele görmüştür. Ağustos sonunda kalay peşin fiyatı 257 1/2 sterlini bulmuş, üç ay vadeli satışlarda ise kalay fiyatı ağustos zarfında 257 ilâ 260 sterlin arasında temevvüç etmiştir.

KURŞUN:

Geçen sayılarımızda da işaret edildiği veçhile, modern harp zırhlıları, kocaman bombaları ve torpilleri ile «kurşun» devrinden «çelik» devrine geçmiş hissini vermektedir. Bundan dolayı harp konjonktürüne rağmen kurşun sarfiyatı harbi umumî veya ona takaddüm eden harplere nisbeten azalmıştır. Maamafih bütün memleketlerde müşahede olunan hummalı silâhlanma yüzünden dünya kurşun sarfiyatı hazer senelerine nazaran yükselmiş ve istihsalâtın da buna muvazi bir şekilde artırılmasını mucip olmuştur.

Dünya kurşun istihsalâtında mühim rol oynamakta devam eden *Amerika B. D. i* 1940 senesinin ilk 6 ayında 224.800 ton kurşun .istihsal etmiş ve carî senede alınan bazı tedbirler neticesinde ilk 6 aylık istihsalâtını 342.533 tona çıkarmağa muvaffak olmuştur. Binaenaleyh son bir sene zarfındaki istihsal tezayüdü 117.733 tonu yani %52,2 nisbetini bulmuştur.

Meksikanın kurşun istihsalâtı ise 1940 yılının ilk 6 ayında 100.900 ton iken 1941 in aynı devresinde 9.100 ton bir tezayütle 110.000 tona balığ olmuştur. Meksika kurşunu son zamanlarda Amerika B. D. i piyasasında revaç bulduğundan, istihsalâtın teşviki uğrunda bazı tedbirler alınmıştır.

Amerika B. D. inin kurşun ithalâtı normalin fevkinde çoğalmıştır. 1940 senesinin ilk 7 ayında 86.170 ton kurşun ithal edilmişken 1941 in aynı devresindeki ithalât miktarı 99.940 tonu tutmuştur. Bundan maada konsantre ithalâtı 28.010 tondan 43.773 tona çıkmıştır. Aynı zaman zarfında hurda ve cevher olarak 18.833 ton kurşun memlekete girmiştir/Buna mukabil 1941 yılının ikincikânun - temmuz aylarındaki kurşun ihracatı ancak 15.409 tonu teşkil etmiştir. İthalâtın teşviki memleket sarfiyatının çoğalmasına bağlı olduğu gibi sevkulceyş stokların takviyesinden de ileri gelmiştir. Bundan dolayı 1941 yılının ilk 6 ayına takabül eden kurşun imrratı 359.351 tona balığ olmuştur.

Yerli kurşun endüstrisi memleket ihtiyacını karşılayamadığından, *Meksika, Peru ve Kanadadan* cem'an 200.000 ton kurşun mubayaası yapılmıştır. Meksika her ay Amerika B. -D.-ine 15.000 ton kurşun ithal etmekle mükellef tutulmuştur, çünkü memleketin aylık kurşun sarfiyatı son zamanlarda 80.000 ilâ 90.000 ton arasında tahavvül etmektedir. Sarfiyatın tezayüdü karşısında 1. 7. 41 tarihinden itibaren kurşun priorite (ilk sırada millî müdafaa ihtiyaçlarını temin) listesine ithal edilmiştir. Sarfiyatın çoğalması ile Amerika B. D. inin kurşun stoku oldukça azalmış ve son 5 -6 ay zarfında 47.200 tondan 24.265 tona inmiştir.

Amerika B.D-inin 1941 ilk yarısındaki kurşun vaziyeti hakkında bir fikir edinmek üzere münferit aylara isabet eden istihsal, imrrat ve stokları gösteren cetveli aşağıya dercediyoruz (şort ton hesabı):

Aylar	istihsal	imrarat	Ay sonu stok
İkinci Kânun	62.000	55.700	47.200.
Şubat	54.200	54.900	46.600
Mart	61.500	62.100	46.000
Nisan	56.100	59.200	42.900
Mayıs	60.509	69.382	34.018
Haziran	48.224	57.969	24.265
Yekûn	342.533	359.351	

Harp konjonktürü Avrupada da kurşun madenlerinin faaliyetine hız vererek istihsalin artmasına sebep olmuştur. *İspanyada* 23. 7. 41 tarihli bir emirname ile kurşun narhının ton başına 1300 pezetaya çıkarılmasını müteakip Linares, La Carolina Sentenello, Puerta de Segura ve Kartage-na kurşun madenleri istihsalâtlanını arttırmak için mühim tedbirler almış bulunmaktadırlar. 1941 yılının ilk 6 ayında 14.161 tonu bulan kurşun istihsalâtının yeni alınan tedbirler neticesinde oldukça fazlalaşacağı beklenilmektedir. *İsviçrede* 20 sene-denberi metruk duran kurşun madenlerinin

yeniden işletilmesine girişilmiştir. 1940 senesinde 33.000 ton kurşun imrar eden *Yugoslavyanın* 1941 senesi bidayetindeki istihsalâtı nisbeten azalmıştır. *Fransada* haziran ortalarında intişar eden bir emirname üzerine hurda kurşun ve diğer madenlerin toplanması için belediyeler nezdinde hurda metal daireleri tesis edilmiştir.

Afrika kıtasının kurşun istihsalâtında da bazı artışlar kaydedilmiştir. 1940 senesinin ilk 6 ayında 76 ton kurşun istihsal eden Cenubî Afrika İttihadı 1941 yılının aynı devresinde istihsalâtını 234 tona çıkarmıştır.

Kurşun fiyatlarına gelince, New-York piyasasında 1939 ilk yarısında libresi 4,75 sente indikten sonra, teşrin aylarında 5,50 ye çıkan kurşun, 1940 senesi zarfında libere başına 4,75 ilâ 5,80 arasında bir temevvüç göstermiştir. 1941 yılının bidayetinde libresi 5,50 sente indikten sonra yeni bir gelişme ile mart bidayetinde 5,75 senti bulmuştur. Aynı ayın ortalarına doğru libresi 5,85 sente çıkmış ve bu seviyeyi ağustos 1941 nihayetine kadar muhafaza etmiştir.

Londrada kurşunun resmî narhı long ton başına İngiliz malı 26,5 sterlin iken ecnebi külçe kurşunu 25 sterlin seviyesinde kalmıştır.

ÇİNKO:

1940 senesi sonuna doğru çinkoya olan rağbet oldukça artmıştır. Demir ve çelik endüstrisinin inkişafı çinko sarfiyatını yükseltmesi üzerine, istihsal faaliyetine yeniden hız verilmiştir. Dünya çinko istihsalâtı hakkında tam malûmat sahibi değiliz, çünkü Belçika, Polonya ve Almanyanın çinko, endüstrisi hakkında istatistik! malûmat harp bidayetinden itibaren dercedilmemektedir. Fakat harp ve silâhlanma talepleri karşısında Avrupanın çinko istihsalâtında yeni bir kalkınmanın mevcut olması bedihidir. Dünya çinko müstahsilleri arasında mühim rol oynamakta devanı eden *Amerika B. D. i*, 1940 senesinin ilk 6 ayında 326.045 şort ton mukabili 1941 yılının aynı devresinde çinko istihsalâtını 44.206 şort ton, yani %13,5 nisbetinde bir te-zayütle 370.251 şort tona çıkarmağa muvaffak olmuştur. Buna mukabil çinko imraratı aynı aylar zarfında 321.307 şort tondan 374.043 şort tona yükselmiş ve bundan

dolayı memleket stokları 11.700 den 8.327 tona inmiştir. Haziran 1940 stokunun 70.673 tonu tutmuş olmasına bakılırsa son bir sene zarfındaki tenakus takriben 9 mislini bulmuştur. Amerika B. D. inin 1941 yılı ilk 6 aylık çinko istihsal, imrarat ve ay sonu stok durumunu aşağıya yazıyoruz (şort ton hesabı):

Amerika B. D. inin 1941 yılındaki çinko ihtiyacı Priorite dairesince 1,17 milyon ton tahmin olunmaktadır. Halbuki dahilî istihsal 950.000 tonu aşmayacaktır. Binaenaleyh 215.000 ton çinko veya 450.000 ton çinko cevheri ithalâtına lüzum görülmektedir. Bundan dolayı millî müdafaanın çinko ihtiyacını temin maksadile 1.7.1941 tarihinde çinko, priorite (yani millî müdafaaya ihtiyaçları ön sırada gelen madenler) listesine ithal edilmiştir. Aynı zamanda hükümetin yeni bir emri üzerine çinko tampon ihtiyatı tesisi için mayıs istihsalâtından %22 si (yani 16.000 ton) ve haziranda %27 si (takriben 19.000 ton) ayrılmıştır. Bundan maada her ay 1700 ton miktarında çinko oksidi millî müdafaaya stoklarının teşkiline tahsis edilecektir.

Aylar	istihsal	imrarat	Ay sonu stok
İkinci Kânun	60.360	63.277	9.972
Şubat	56.334	59.220	7.086
Mart	63.366	63.483	6.969
Nisan	63.210	63.100	7.300
Mayıs	64.645	63.604	7.286
Haziran	62.336	61.359	8.327
Yekûn	370.251	374.043	

Memleketin çinko ihtiyacını karşılamak maksadile 1941 yılının ilk 7 ayında 60.996 ton ham çinko ithalâtı yapılmıştır. Koloradodaki Gilman çinko madenleri haziranda faaliyete geçmiştir. Maamafih Tri State mıntakasındaki çinko madenlerini su bastığından, buradaki istihsalât sekteye uğramıştır. Bundan dolayı Metal Rezerv kumpanyası Arjantinden 100.000 ton çinko cevheri mubayaa etmiştir.

Meksikanın 1940 çinko istihsalâtı 1939 a nazaran %15 nisbetinde bir tenakus kaydetmişken 1941 bidayetinden itibaren Amerika B. D. ine olan ithalâtın çoğalmasından dolayı yeniden yükselmeğe başlamıştır.

Yugoslavya'nın 1941 bidayetinde harp ve istilâya maruz kalması, memleketin çinko istihsalâtına bir darbe indirmiş ve istihsal miktarı geçen seneye nazaran oldukça azalmıştır. Buna mukabil *İspanyada* hükümetçe alınan son tedbirler sayesinde çinko madenlerinin verim kabiliyeti yükselmeğe başlamıştır. Oviedo mıntakasındaki çinko işletmeleri 1941 yılının ilk 6 ayında 37.125 ton cevher veya 5.279 ton çinko istihsal etmişlerdir.

Şimdi başlıca dünya piyasalarındaki çinko fiyat durumunu gözden geçirelim. Avrupa harbinin bidayetine kadar New-York borsasında libresi 4,5 sente inmiş olan çinko, harbin ilk aylarında derhal yükselmeğe başlamış ve libre başına 6,50 sente çıkmıştır. 1940 senesinde çinko fiyatı 5,50 ilâ 7,25 sent arasında bir temevvüç kaydettikten sonra 1941 bidayetinden itibaren yeni bir istikrarla libre başına (yani 453,6 gram) 7,25 sentten muamele görmüş ve bu seviyeyi ağustos başına kadar muhafaza etmiştir.

Londrada resmî çinko fiyatı ecnebi malı long ton başına 25 3/4 yerli malı 26 1/2, elektrolitik çinko 27 1/4 ve safi yani %99,99 tenörlü çinko 38 3/4 sterlidir.

ALTIN VE GÜMÜŞ:

Dünya altın istihsalâtı son on sene zarfında takriben bir misli artarak 691.000 kilodan 1940 senesinde 1.250.000 kilogramı bulmuştur. İstihsalin artışı hakkında bir fikir edinmek üzere 1931 -1940 senelerine isabet eden miktarları gösteren cetveli aşağıya dercediyoruz (1000 kg. hesabile):

Seneler	1000 kg.	Seneler	1000 kg.
1931	691	1936	1.015
1932	751	1937	1.073
1933	782	1938	1.148
1934	831	1939	1.200
1935	903	1940	1.250

1940 senesi altın istihsalâtının 1/3 ü, yani takriben 400.000 kilosu *Cenubî Afrika* İttihadı'ndaki Transvaal madenleri tarafından temin olunmuştur. Bu madenlerin 1941 senesinin ilk 4 aylık altın istihsalâtı 1940 yılının aynı devresine nazaran 150.228 onz, yani %3,3 nisbetinde bir tezayüt kaydederek 4.556.950 onza balığ olmuştur. Transvaal madenlerinde çalışan amele sayısı 1941 bidayetinde 371.624'e çıkmıştır. Burada

senevi 60 - 65 milyon ton cevher istihsal olunarak kırma, ayıklama ve diğer ameliyeye tâbi tutulmaktadır.

Kanada'nın 1940 yılının ilk 5 ayında 2,12 milyon onzu bulan altın istihsalâtı 1941 senesinin aynı aylar zarfında 2,18 milyon onza çıkmış, yani %2,8 nisbetinde artmıştır.

Meksika 1940 senesinin ilk 3 ayında 2.514 kg. altın ihraç etmişken bu yılın aynı devresindeki ihracatı 6.369 kilogramı bulmuştur. Bu miktardan 6.364 kg. ı Amerika B. D. ine ithal olunmuştur. Bu memleket e her ay vasati olarak hariçten 30 - 35 milyon dolarlık altın gelmektedir. Mayıs 1941 ayındaki altın ithalâtı 34.835.000 dolar kıymetini bulmuştur. Kanada silâh ve mühimmat mubayaasına karşılık olarak Amerika B. D. ine mayıs ayında 16.310.000 dolarlık altın ithal etmiştir. Amerika B. D. ine olan altın akını harp bidayetinden itibaren mühim bir miktarı bulmuş ve memleketin altın stoku 1940 bidayetindeki 17.643 milyon değerini 31. 6. 41 tarihinde 22 milyar 624 milyon dolar değerine çıkarmıştır. Amerika B. D. ine her ay vasati olarak 4,2 milyon dolarlık Avustralya ve 3,5 milyon dolarlık *Cenubî Afrika* altın ithal edilmesi dikkate şayandır.

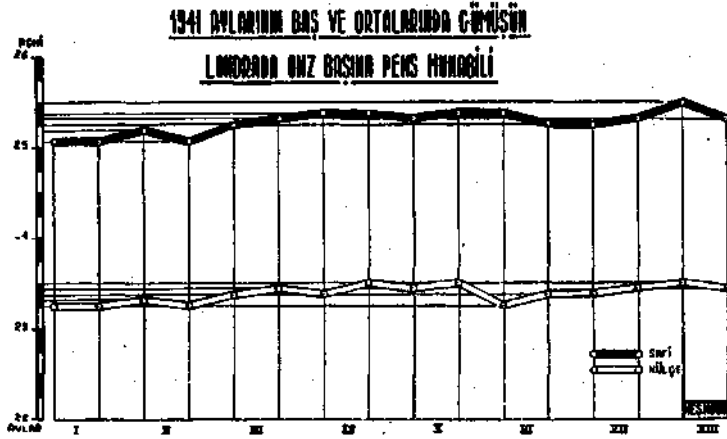
Buna mukabil Avrupanın altın stokları gittikçe azalmakta berdevamdır. Altın istihsalâtını arttırmak maksadile *İspanya* Jeoloji enstitüsü, memleketin muhtelif mıntakalarında yeni araştırma ve sondaj ameliyesine girişmiştir, çünkü 1939 yılından 932 kg. ı bulan altın istihsali 1940 senesi zarfında 453 kg. a inmiştir. *Romanyanın* altın istihsalâtı da 1941 de yeni bir tenakus kaydetmiş olduğundan, istihsalâtı arttırmak maksadile hükümet müdahaleye mecbur kalmıştır.

Dünya altın istihsalâtının artmasına rağmen altın fiyatı Londrada onz başına 168 şilin ve Amerika B. D. inde 35 dolar seviyesini muhafaza etmiştir.

Dünya gümüş istihsalâtı yüksek konjonktür yılı olan 1929 senesinde 261 milyon onza çıktıktan sonra 1932 de 164,9 milyon onza inmişse de müteakip senelerde sistematik şekilde artarak 1937 yılında 273,3 milyon onza balığ olmuştur. 1940 istih-

salâtı 1939 a nazaran 14 milyon onz bir tezyütle 278 milyon onzu tutmuştur. 1941 yılında da gümüş istihsalâtına hız verilmiş olduğundan, bu yıl istihsalinin 1940 ın fevkinde olacağı beklenilmektedir.

Dünya gümüş istihsalâtında ön sırada *gelen Meksika* 1940 senesinin ilk 3 ayında ecnebi memleketlere 599.000 kg. gümüş sevketmişken 1941 yılının aynı aylarına isabet eden ihracat miktarı 58.000 kg. bir artış kaydederek 657.000 kg. ı bulmuştur. Bu miktardan 654.000 kilosu Amerika B. D. ine ithal edilmiştir. *Amerika B. D. i* dünya gümüş müstahsilleri arasında ikinci mevkii tutmasına rağmen başlıca gümüş bayii olduğundan, Meksika, Kanada ve Cenubî Amerikadan her sene ehemmiyetli miktarda gümüş ithal etmektedir.

New-York piyasasında gümüşün onzu 34 -34 1/2 sent raddesinde muamele görmüşken, Londrada safî gümüşün onzu 25 ilâ 25 1/2 pens arasında temevvüç etmiştir. 1941 yılının ilk 8 ayındaki fiyat durumunu aşağıya yazıyoruz (onz başına pens hesabı ile):

Tarih	Külçe	Safî	Tarih	Külçe	Safî
2.1.41	23 1/4	25 1/16	1.5.41	23 7/16	25 5/16
15.1.41	23 1/4	25 1/16	15.5.41	23 1/2	25 3/8
1.2.41	23 5/16	25 3/16	1.6.41	23 1/4	25 3/8
15.2.41	23 1/4	25 1/16	15.6.41	23 3/8	25 1/4
1.3.41	23 3/8	25 1/4	1.7.41	23 3/8	25 1/4
15.3.41	23 7/16	25 5/16	15.7.41	23 7/16	25 5/16
1.4.41	23 3/8	25 3/8	1.8.41	23 1/2	25 1/2
15.4.41	23 1/2	25 3/8	15.8.41	23 7/16	25 5/16

DEMİR VE ÇELİK:

Cihan harbi seklini alan Avrupa savaşı ve buna bağlı silâhlanma faaliyeti, demir ve bilhassa çeliğe olan rağbeti fevkalâde arttırmıştır. Demir ve çelik endüstrisinin teşviki ve tevsii bile bazı memleketlerin millî müdafaa ihtiyacını %100 temin edeme-

diğinden, yüksek nevi çeliklerin kullanılması silahlanmağa münhasır kalmış ve sivil sarfiyatın asgarî hadde tahdidini mucip olmuştur. Bundan dolayı deniz yollarının emniyetsizliği yüzünden yerli ağır endüstriye malik olmıyan memleketlerde şiddetli bir demir ve çelik kıtlığı hissedilmektedir. Asrî harp, iktisadî bir müsabaka şeklini almış bulunmaktadır. Bir taraftan merkezî ve garbî Avrupanın demir ve çelik endüstrisi bütün kuvveti ile çalışırken, diğer taraftan Amerika B. D. i, Kanada ve İngilterenin ağır sanayi kapasitesinin %100, hattâ bazı mıntakalarda %103 ile hummalı bir faaliyet göstermektedir. *İngiltere'nin* senevî çelik istihsalâtı resmî malûmata göre 15 milyon tonu aşmaktadır. *Amerika B. D. i* çelik endüstrisinin kapasitesi 1939 yılının sonunda 81.614.000 tondan son bir buçuk sene zarfında yani 30. 6. 941 tarihinde 86.149.000 tona çıkarılmıştır. Yeni tesisat ve inşaat neticesinde Siemens Martin fırınlarının kapasitesi 67,1 milyon tona, Bessemer çeliği fırınlarındaki 6.793.000 ve elektrik izabehanelerinin verim kabiliyeti yekûnu 3.272.000 tona balığ olmuştur.

Amerika B. D. i ağır endüstrisinin verim kabiliyetini daha fazla arttırmak maksadile çelik istihsalâtının senevî 10 milyon ton nisbetinde çoğaltılmasını gözönüne alan yeni bir sanayi plânı kabul edilmiştir. Tevsi plânı mucibince Republic Çelik Korporasyonu Birmingham ve Alabama fabrikalarında yeni yüksek fırınlar, kok batarieleri tesisi ile meşguldür. Bethlehem çelik kumpanyası Grace'daki fabrikalarının tevsi işini hitama erdirmek üzeredir. Yeni tesisat senevî 800.000 ton ham çelik imal edecek vaziyettedir. Illinois çelik kumpanyası fabrikalarına senevî 1,8 milyon ton çelik verimli yeni tesisat ilâve edilecektir. Hali hazırda bu firma beheri 200 ton hacminde 12 adet Siemens Martin fırını inşa ettirmektedir. Aynı zamanda bu kumpanya beheri 100.000 ton kapasiteli 2 elektrik fırını inşasına girişmiştir.

Yeni plâna göre ham demir kapasitesi 6,51 milyon tonluk bir tezeyüt kaydedecektir. Tevsi programı beheri yevmî 1000 ton kapasiteli 20 -25 yeni yüksek fırın inşasını ihtiva etmektedir. Demir cevheri nakli için 15 - 20 gemi inşası da nazarı itibara alınmıştır. Bu plânın tatbikinde Amerika B. D. i demir ve çelik endüstrisinin istihsal kabiliyeti hali hazıra nazaran tam %11,67 nisbetinde artmış olacaktır.

Ham demir istihsalâtında çalışan yüksek fırın sayısı haziran 1940 dan bu senenin aynı ayı arasında 181 den 211 e çıkmıştır. Amerika B. D. i çelik endüstrisinde çalışanların sayısı son bir sene zarfında 103.000 kişi nisbetinde çoğalarak 638.000i bulmuştur.

Alınan ve alınmakta bulunan teşvik tedbirleri neticesinde Amerika B. D. inin 1940 senesinin ilk 6 ayında 20.639.000 tonu tutan ham demir istihsalâtı 1941 yılının ilk yılının ilk yarısında %23,03 nisbetinde bir tezeyütle 25.392.000 tona ve ham çelik istihsalâtı da 27.984.000 tondan 37.826.000 tona çıkmıştır. Bu miktarların münferit aylara göre tevezzüü berveçhi âtidir (ton hesabı) :

A y l a r	H a m d e m i r		H a m ç e l i k	
	1 9 4 0	1 9 4 1	1 9 4 0	1 9 4 1
İkinci kânun	3.600.000	4.233.000	5.018.000	6.299.000
Şubat	3.310.000	3.813.000	4.375.000	5.670.000
Mart	3.271.000	4.267.000	4.236.000	6.483.000
Nisan	3.139.000	4.932.000	3.975.000	6.131.000
Mayıs	3.514.000	4.596.000	4.847.000	6.443.000
Haziran	3.805.000	4.551.000	5.533.000	6.801.000
Yekûn	20.639.000	25.392.000	27.984.000	37.826.000

Temmuz 1941 de çelik istihsalâtı rekor miktarını bularak 6.822.000 tonu tutmuştur. Buna rağmen çeliğin hususî (sivil) sarfiyatını tahdit maksadile temmuz bidayetinden itibaren çelik ve hurda çelik, priorite listesine ithal olunmuştur. Ticaret ve harp filosunun takviyesi inşaat çeliği ve gemi saçı sarfiyatını mutadın fevkinde çoğaltmıştır. Bundan dolayı şimdiye kadar ince otomobil saçı imal eden fabrikalar ileride kalın gemi saçı imali için yeni tedbirler almış bulunmaktadırlar. 1941 senesi demiryol malzemesi için 5 milyon ton çeliğe ihtiyaç vardır. İnşası kararlaştırılmış petrol boru hatları için büyük miktarda demir ve çelik sarfiyatı beklenilmektedir.

Amerika B. D. i demir ve çelik endüstri sine gelen siparişler her ay geçen aya nazaran artmakta berdevamdır. Mayıs zarfında bir milyon dolarlık demir ve çelik siparişine haziran ayında İngiltereden yeniden bir milyon dolar kıymetinde bir sipariş gelmiştir. Temmuz ayında 87.000 ton demir ve çelik sevk edilmiştir. Bundan dolayı memleketin 1941 ilk dört aylık demir ve çelik ihracatı geçen senenin aynı devresine nazaran 531.251 ton bir tezayütle 2.208.161 tona balığ olmuştur. Bundan maa-da 1941 yılının ikincikânun -nisan aylarında 850.253 ton hurda demir ve çelik ihraç edilmiştir. Hurda ihracatı geçen senenin aynı devresine nazaran 2-3 misli artmıştır. Bilhassa silâhlanma işinde kullanılan elektro - ;eliklere olan dahilî ve ecnebi taleplerin artışı şayanı dikkattir. 1941 senesinin ilk yarısında bu nevi çelikten 1.322.000 ton imrar olunmuştur. Yalnız İngiltereye 1941 senesi zarfında 280.000 ton çelik ve mamulâtı ithal edilecektir.

Ham demir istihsalâtının çeliğe nisbeten dûn olması yüzünden 7. 5. 41 tarihinde fiyat murakabe ve sivil levazım daireleri hurda demir ve çelik ihracatını menetmiş ve 18. 6. 41 günlü bir emirname ile azamî hurda fiyatları tesbit olunmuştur. Bu fiyatlar normalin aşağısında olduğundan, tüccarlar satıştan imtina etmeğe başlamışlar, bundan dolayı 30. 6. 41 tarihli resmî bir tebliğde ihtikârla mücadeleye başlanacağı ilân edilmiştir. Maamafih 968 firmayı birleştiren American Iron and Steel Institut, haziran 1941 nihayetinde hurda demir ve çelik satışını tatil etmiştir. Neticede piyasada hurda kıtlığı başgöstermiştir. Harbi umumî senelerinde hurda demir ve çelik fiyatları birden %220 nisbetinde fiyat tereffüü kaydettiğinden, bir buhran mevzubahs değildi. Bu harpte ise, hurda toplıyan işsizlerin sayısı endüstri kalkınması sayesinde azalmıştır; eskiden Kanada ve lâtin Amerikasından mühim miktarda hurda demir

ve çelik ithal edilirken, tonnaj kıtlığı yüzünden ithalât sekteye uğramıştır. Bundan dolayı İngiltereye sevkolan hurda miktarı ayda 20.000 ton üzerinden tahdit edilmiştir.

Hükümetçe alman diğer tedbirler arasında eylül ayından itibaren ham demir istihsal yekûnundan %2 nisbetinin yeni tesis edilen tampon ihtiyatına ayrılması emri calibi dikkattir. Bu emirnameye göre her ay ayrıca takriben 100.000 ton demir silâhlanma ihtiyacı için ihtiyat stoklarını teşkil edecektir.

Fiyat murakabe heyeti ham demir azamî fiyatlarını temmuz - eylül ayları için aşağıdaki şekilde tesbit etmiştir: Pennsylvania dökme demiri No. 2, ton başına 23,50 dolar, Bessemer 21,50; demirci demiri 24 dolar; Birmingham ve Alabama cinslerinden No. 2 dökme demiri ton başına 20,38; bazık 19 dolar ve Bessemer 25 dolardır. Bu fiyatlardan demir ve çeliğin silikon, manganez ve fosfor muhtevasına göre tenzilât veya fiyatlara zam yapılabilecektir.

İngiltere piyasasında demir cevheri ve bazı demir çelik mamulâtınının 30. 6. 41 tarihindeki fiyat durumu ile son bir sene zarfındaki fiyat tereffuu hakkında bir fikir edinmek üzere aşağıdaki cetveli dercediyoruz (long ton başına İngiliz lirasile):

Materyel cinsi	1 . 6. 1940			30 . 6 . 1941			Yükseliş % nisb.
	Str.	sil.	pens	Str.	sil.	pens	
Demir cevheri Hematit	1	6	3	1	7	6	4,7
Ham demir No. 3 Cleveland	5	11	0	6	8	0	15,4
Dökme demir No. 3 Skotch.	5	12	6	6	3	0	9,3
Hematit No. 1 Garbî sahil	6	13	0	7	4	0	8,3
» No. 1 Şarkî »	6	7	6	6	18	6	8,6
işlenmiş demir ve çelik							
Putrel	14	2	6	15	12	6	10,6
Çubuk	17	0	0	18	10	0	8,8
Çelik raylar	11	3	0	14	10	6	30,3
Galvanize saçlar	20	16	3	26	2	6	25,5
Köşebent çeliği	12	8	0	15	8	0	24,2
Gemi saçı	12	10	6	16	3	0	25,6
Kazan saçı	13	8	0	17	0	6	27,1

Bu fasla nihayet vermeden evvel, dünya demir ve çelik endüstrisinin durumu hakkında tam malûmat edinmek üzere, diğer memleketlerin ağır sanayiini kısaca gözden geçirmeyi faydalı buluyoruz. Son harbe kadar demir ve çelik ihtiyacınının bir kısmını ithalât yolu ile temin eden memleketlerde seyrüseferin emniyetsizliği yüzünden yerli endüstrinin tevsiine müteveccih faaliyet calibi dikkattir. Bu gibi tedbirler neticesinde 1940 senesinin ilk 5 ayında 760.000 ton ham çelik istihsal edenKa-

nada'nın 1941 ikincikânun -mayıs istihsalâtı %25,3 nisbetinde artarak 952.300 tona baliğ olmuştur. *Brezilya'da* demir ve çelik endüstrisinin ihdası için bazı tedbirler alınmıştır. Arjantin'de 20 milyon peçeta ile işe başlayan la Famatina Şirketi beheri 72 ton hacminde iki yüksek fırın inşasına ve Chilecito demir yataklarının istismarına başlamıştır. *Japonya*, şimalî Çin ve Mançuko'daki demir cevheri madenlerinden azamî istifade yolunu tutmuş ve çelik endüstrisinin teşvik ve kontrolü maksadile Tekko Tosei Kai dairesi tesis etmiştir. Senevi 90.000 ilâ 120.000 ton miktarında ham demir ithal eden *İsveç'in* Lulea civarındaki 90.000 ton kapasiteli yüksek fırın inşası bitmek üzeredir. *Norveç'te* su kuvvetlerinden bilistifade GlomFiord civarında senevi 150.000 ton ham çelik istihsal kabiliyetinde yeni bir fabrika tesis edilmektedir. *Finlandiya* Wartsila çelik fabrikalarını istirdat etmiştir. Danimarka'da yerli hurda demir ve çeliği kıymetlendirmek hedefi ile senevi 40.000 ton kapasiteli bir çelik fabrikası vücude getirilmiştir. Balkanlarda da demir ve çelik endüstrisinin kalkınması için bazı tedbirler alınmıştır.

İspanya 1941 yılının ilk yarısında 797.582 ton demir cevheri istihsal etmiş ve bu miktardan 525.008 tonu Biskaya mıntakasından temin olunmuştur. Memleketin demir istihsalâtı geçen 1940 senesine nazaran %15 nisbetinde artmıştır. Demir halitalarından senenin ilk 5 ayında 3050 ton ferro -manganez, 1096 ton ferro -silisium ve 355 ton siliko - manganez elde edilmiştir. Portekiz'de üç adet yüksek fırını havi demir ve çelik fabrikalarının inşasına girişilmiştir. İrlanda'nın Haulbowline adasında hurda demir esasına istinat eden bir çelik fabrikası tesis edilmek üzeredir. *İsviçre* memlekette mevcut bütün demir cevheri yataklarının istismarı ve bunlardan istifade tedbirlerini almıştır. *Türkiye* hükümetinin bir teşebbüsü üzerine tesis olunan ve iki adet yüksek fırınla dört Siemens Martın fırını havi Karabük demir ve çelik fabrikalarında tevsi faaliyeti ilerlemektedir. İran hükümeti Aminabâd'da bir izabehane tesisini kararlaştırmış bulunmaktadır. Assuan mıntakasında keşfolunan demir zuhuratından istifade maksadile *Mısır'da* demir izabehanesi inşası için bazı tedbirler alınmıştır.

TAŞKÖMÜR VE LİGNİT:

Dünyanın her köşesinde müşahede olunan endüstri kalkınması maden kömürüne olan rağbeti fevkalâde arttırmıştır. Harp bidayetinden itibaren dünya maden kömürü istihsal ve sarfiyatı hakkında tam malûmatın elde edilmesi güçleştiğinden, istatistikî rakamlar ancak bitaraf veya gayri muharip memleketler için mevcuttur. Şüphesiz dünya kömür endüstrisi yeni bir kalkınma devresi geçirmektedir.

Başlıca maden kömürü müstahsillerinden Almanya'nın senevi taşkömür ve lignit istihsalâtı son zamanlarda 500 milyon tona, Amerika B, D. ninki 450 milyon ve İngiltere'nin istihsalâtı da 275 milyon tona çıkmıştır.

Şimalî Fransa, Polonya ve diğer memleketlerin kömür madenlerinden istifade eden Almanya, istihsalâtın arttırılması için madenlerde kadınların istihdamını teşvik etmektedir. Pazar ve bayram tatilleri ilga edilmiş ve mesai harici çalışmalar ihdas olunmuştur. Amerika B. D. inin taşkömür istihsalâtı 1940 senesinin ilk 6 ayında

222. 466.000 tonu bulmuşken bu yılın ilk yarısında takriben 9 milyon ton bir tezeyüt-
le 231.447.000 tona çıkmıştır. Aynı devre zarfında Pennsylvania antrasit madenleri-
nin istihsalâtı 1940 yılına nazaran %9,8 nisbetinde bir artış kaydetmiştir. Amerika
B. D. inin aylık vasatı taşkömür istihsalâtı 42 - 44 milyon tonu tutmasına rağmen
nisan ayındaki amele grevi yüzünden senenin ilk 6 ayında 30 - 32 milyon ton noksan
istihsal edilmiştir.

Orta ve Cenubî Amerika memleketlerinin taşkömür ihtiyacını temin eden Ame-
rika B. D. inin dahilî sarfiyatı, son seneler zarfında, endüstride tabii gaz ve petrol
yakılmasına geçildiğinden, azalmağa başlamıştır. Resmî malûmata göre, bu azalış
miktarı 1929 ile 1939 arasında 63 milyon tonu, yani %30 u bulmuştur. Antrasit sarfi-
yatı 1929 da 9,5 milyon tondan 1939 da 5.015.000 tona inmiştir.

Amerika B. D. inin senevi kok istihsalâtı 69.036.000 tona çıkmıştır. Sanayi plânına
göre 1941 senesi zarfında cem'an 565 kok fırını tesis olunacaktır. Bu batariyerin se-
nevî kapasitesi 2.995.000 ton kok teşkil edecektir. 1939 nihayetindenberi kok fırınla-
rının sayısı 4216 dan 15.150 ye çıkmıştır.

1941 bidayetinde hükümetçe alınan bazı tedbirler neticesinde *İngiltere'nin* hafta-
lık taşkömür istihsal vasatı 4,5 milyon tonu bulmuştur. *Kanada* 1941 bidayetinde
vasatı olarak her ay bir milyon tondan fazla taşkömür istihsal etmiştir. Maamafih,
mayıs istihsalâtı 993.000 tonu tutmuştur. Senenin ilk 5 aylık istihsalâtı 5.194.000 tona
balığ olmuş ve 1940 yılının aynı devresine nazaran 50.000 tonluk tezeyüt kaydetmiş-
tir. Aynı devre içinde istihsal olunan lignit miktarı 1.259.000 tondan 1.309.000 tona
çıkmıştır. Buna rağmen maden kömürü ihtiyacının bir kısmı ithalât yolu ile temin
olunmuştur.

Avrupa harbinin başlaması ile *Cenubî Amerika* memleketlerine olan Alman ve in-
giliz taşkömürü ithalâtı sekteye uğradığından, *Brezilya* hükümeti dahilî istihsalâtı
arttırmak için bütün tedbirleri almış bulunmaktadır. Senevi taşkömür sarfiyatı
takriben 2,5 milyon tonu bulan *Brezilya*, 1938 yılında 1,6 milyon ton hariçten ithal
etmişken 1940 daki ithalât 1,2 milyon tona düşmüştür. Buna mukabil dahilî istihsal
miktarı 800.000 tondan 1940 senesinde 1,35 milyon tona çıkarılmıştır.

Şili son 10 sene zarfında taşkömür istihsalâtını tam iki misline çıkarmış ve 1940
senesinde 2 milyon tondan fazla bir istihsalsal elde etmiştir. Memleketin taşkömür
ihtiyacını hariçten serbest kılmak üzere madenlerde mesai saatleri uzatılmıştır. Ne-
ticede senenin ilk 5 aylık istihsalâtı 2.985.000 tondan 3.467.000 tona çıkmıştır.

Arjantin'de ise harbin tesirile daha keskin hissedilir bir mahrukat buhranı vücu-
de gelmiştir, çünkü 1938 ve 1939 yılları aylık vasatî taşkömür ithalâtı 235.000 tonu
bulmakta idi. 1940 senesi aylık ithalâtın 168.000 tona, hattâ 1941 yılının başlarında
80.000 tona inmesi yüzünden memlekette keskin bir taşkömür buhranı devam etmek
tedir.

Hindistan'ın taşkömür istihsalâtı 1941 yılının ilk 5 ayında cüz'î bir tezeyüt-
le 11.892.000 tona balığ olmuştur. Buna mukabil *Cenubî Afrika İttihadı*, 1940 senesi
ikincikânun -haziran aylarında 8.234.000 tonu tutan istihsalini %6,67 nisbetinde art-
tırarak 8,783.000 ton taşkömür elde etmeğe muvaffak olmuştur.

1940 senesinde taşkömür istihsalâtını 156 milyon tona çıkarmağa muvaffak olan *Sovyet Rusya'nın* başlıca taşkömür kaynağı, yani Donez havzasındaki madenleri, harp yüzünden tatil ve tahliye edilmiştir. *Belçika* 1941 yılının ilk 5 ayında cem'an 11.619.000 ton taşkömür istihsal etmişse de, maden kömürü ve bilhassa kok kıtlığı berdevamdır. 20. 5. 41 tarihinden itibaren kok fiyatları hükümetçe tesbit olunmaktadır. Bu maksatla «Office Belge des Cokes» tesis olunmuş ve kok satışını hükümet eline almıştır. Maden amelesi ile yapılan mukavele asgarî 3 aya uzatılmıştır.

Avrupa lignit müstahsilleri arasında Almanyadan sonra ikinci mevki alan Macaristan 1040 senesinin ilk 5 ayındaki 4.497.000 tonu bulan lignit istihsalâtını 1941 in aynı ayları zarfında 4.710.555 tona çıkarmıştır. Tezayüt nisbeti %4,7 yi bulmuştur. Buna mukabil Romanya'nın lignit istihsalâtı ikincikânun - mayıs ayları zarfında 1.117.000 tondan 979.000 tona inmiştir.

Yeni bir kanuna göre Bulgaristan hudutları dahilinde bütün maden ve taş ocaklarının millileştirilmesi kararlaştırılmıştır. Şimdiye kadar ecnebi unsurlar elinde bulunan 122 maden imtiyazı ve 2020 taşocağı işletmesi, muayyen bir müddet zarfında Bulgar şirketlerine veya millî sermayedarlara nakledilecektir. Bu müddet zarfında ecnebi unsurları ve museviler elinde bulunup satılmıyan madenler sahipsiz telâki edilerek hükümetçe müsadere olunacaktır.

Yunanistan'daki Amynteon lignit zuhuratının işletilmesi için 10 milyon drahmî bir sermaye ile nimresmî bir anonim şirket tesis edilmiştir. Lignit sahasının genişliği 3200 hektara balıdır.

Memleketin maden ve yeraltı servetlerini işletme kanunlarında bazı tadilât yapılmıştır. Bu kanunlara yeni ilâve olunan maddelere göre, ecnebi tâbiyetinde bulunan eşhas ve şirketlerin Yunanistanda maden ve taşocaklarını işletmesi Nazırlar Heyetinin muvaffakiyetine bağlı tutulmuştur.

Bu tadilâta binaen hakikî veya hükmî şahısların ecnebilere satılan maden ocakları, Nazırlar Meclisinin muvafakati olmadan istimplâk olunamayacaktır. Kanunların asıl hedefi Yunanistan madenciliğinin mümkün merteye millî sermaye ve esaslara istinaden kurulmasıdır.

Ticaret Nazırlığının resmî malûmatına göre İspanya 1941 yılının ilk 6 ayında cem'an 3.648.957 ton taşkömür, 526.518 ton antrasit ve 376.068 ton lignit istihsal etmiştir. Taşkömürden elde edilen kok miktarı 1941 yılının ilk yarısında 346.311 tonu bulmuş ve aynı devre zarfında 178.982 ton briket imal edilmiştir.

Fransa taşkömür bakımından mühim bir buhran geçirmekte berdevamdır. 1939-40 malî senesinde 4.238.257 ton taşkömür istihsal eden Mines de Courieres 1941 senesinin ilk 6 ayında ancak 1,5 milyon ton istihsal etmiştir. Almanya tarafından işgal olunan mıntakalardan kömür ithalâtı yapılmaması karşısında, memleketin genç lignit veva turb yataklarından istifade tedbirleri alınmıştır. Memleketin muhtelif mıntakalarında 500.000 hektarlık 2 milyar ton a malik turb zuhuratı mevcuttur. Bu zuhuratın işletilmesi maksadile hükümetçe bir Turb Tetkik Bürosu tesis edilmiştir.

İtalya her ay Almanyadan takriben 1,5 milyon ton taşkömür ithal etmek mecbu-

riyetindedir. Arsa ve Sulcis madenleri pazar ve bayram mesailerine rağmen, ayda vasatı olarak ancak 220.000 ton maden kömürü istihsal edebilmektedirler. Bundan dolayı hususî eşhas ve müesseselere satılan taşkömür miktarı 1938 kışına nazaran %50 nisbetinde azaltılmıştır.

Taşkömür yerine genç lignit ve turb yataklarından istifade çareleri bilhassa şimal memleketlerinde dikkate şayan bir hal almıştır. 7. 8. 41 tarihinden itibaren memleket dahilindeki bütün taşkömür stoklarına hükümetçe elkonulan İsveç'te turb endüstrisinin ihyasına girişilmiştir. 30 milyon dekar turb zuhuratına malik *Norveç'te* 1940 senesinde 1,5 milyon m³ turb istihsal olunmuşken, 1941 yılında istihsalâtın 1,75 milyon m³ çıkarılması için gereken tedbirler alınmıştır.

Harp ve beynelmilel ticaretin intizamsızlığı, amele bedelleri ile navlun ve sigorta ücretlerinin artması yüzünden maden kömürü fiyatları gittikçe yükselmektedir. 1. 5. 41 tarihinden itibaren Almanya ve Fransada bazı kömür fiyatlarına zam yapılmıştır. İngilterede taşkömür ve kok fiyatları son bir sene zarfında %6 ilâ 26 nisbetinde yükselmiştir. Fiyatlardaki temevvücat hakkında bir fikir edinmek üzere İngiltere limanlarında 1. 6. 1941 tarihinde muteber olan fiyat durumunu ve bir sene evveline nazaran yükseliş nisbetlerini aşağıya dercediyoruz (long ton başına İngiliz lirası ile):

Kömürüncinsi	1 . 6 . 1940			1 . 6 . 1941			Yükselişin % nisb.
	Str.	sil.	pens	Str.	sil.	pens	
Ev teshinatı âlâ Lancashire	1	12	0	1	15	1	9,6
» » » Yorkshire	1	14	9	1	17	1	6,7
» » » Cannock	1	19	9	2	2	1	5,9
Eli kömürü » Glasgow	1	4	6	1	6	7	8,4
Antrasit » Swansea	1	19	0	2	2	6	11,5
Patent nevi » Cardiff	1	12	6	1	15	6	9,2
Bahar kömürü » »	1	8	9	1	12	2	11,9
Bunker ufak » »	1	0	9	1	4	4	16,5
D. C. B. buhar Northumbld	1	3	0	1	5	8	11,5
Elenmiş ufak » »	0	19	6	1	1	10	11,9
Kazan kömürü âlâ Lancashire	1	4	6	1	6	11	9,8
Kuru ayıklanmış toz » »	0	17	9	1	2	4	25,8
Kırılmış kömür âlâ Glasgow	1	5	6	1	7	7	8,1
Gaz kömürü » Durham	1	3	6	1	7	1	15,8
izabe koku Middelsbrough	1	15	6	1	19	6	11,2
» » Cenubi Wales	1	12	0	1	16	3	13,3
Yüksek fırın koku Newcastle	1	18	0	12	3	6	14,5

PETROL:

Tayyare, tank ve motorize kuvvetlere istinat eden asrî harp, bilhassa petrol ve müştaklarının sarfiyatını mutadın fevkinde arttırmıştır. Dünya petrol istihsalâtı bütün ihtiyaçları temine gayri kâfi olduğundan, petrol buhranı hissedilmeğe başlamıştır. Hattâ petrolce zengin Amerika B. D. inde hafta sonu tenezzüh seyahatlerinin otomobil ve motörbotlarla yapılması yasak edilmiştir. Kiralama ve ödünç verme kanununa istinaden İngiltere, Sovyet Rusya ve diğer demokrasi memleketlerine sev-kolunan petrol müştakları miktarının yükselmesi, diğer taraftan sarnıç gemileri umum tonajının azalması, dünya petrol iktisadiyatında bazı gerginlikler doğurmuştur. Deniz yollarının emniyetsizliği, Amerika B. D. i, Peru, Holanda Hindistanı ile İran, Bahreyn (Yakın Şark) petrol sahalarındaki istihsalâtın tahdide tâbi tutulmasını mucip olmuştur. Neticede 1941 senesinin ilk 5 ayındaki dünya petrol istihsalâtı 1940 yılının aynı devresine nazaran %3,64 nisbetinde azalarak 120.722.000 tonu tutmuştur. Cemiyeti Akvamın istatistik malûmatına göre dünya petrol istihsalâtında %62 ile hissedar *Amerika B. D.* inin 1941 senesi ilk 5 aylık ham petrol istihsalâtı 1940 yılının aynı devresine nazaran 5 milyon ton bir tenakusla 74.734.000 tonu bulmuştur. Aynı devre zarfında *Sovyet Rusya*'nın petrol istihsalâtı 12.923.000 tondan, 12.825.000 tona inmiştir. Buna mukabil *Venezuela* takriben 1,5 milyon ton bir tezayüt kaydederek 5 aylık istihsalâtını 12.143.000 tona yani takriben Sovyet Rusya seviyesine çıkarmağa muvaffak olmuştur. İsmi geçen üç memleket dünya petrol istihsalâtının aşağı yukarı %80-85 ini temin ederler (diğer memleketlerin petrol istihsalâtı hakkındaki malumat, mecmuamızın istatistik ve fiyat kısmında münderiçtir).

Amerika B. D. inin Avrupa harbine iktisadî bakımdan iştirak etmesi ve aynı zamanda faal şekilde silâhlanması, tayyare benzini stoklarının tesisini mucip olmuştur. Kiralama ve ödünç verme kanununa istinaden her sene binlerce ton benzin İngiltere ve son zamanda Sovyet Rusyaya gönderilmektedir. Bundan dolayı benzin ve bilhassa tayyare benzini sarfiyatı hazar senelerine nazaran birkaç misli çoğalmıştır. Binaenaleyh %100 oktanlı tayyare benzini istihsalâtını arttırmak için 15 milyon dolarlık yeni tesisatın kurulması ve mevcut tasfiyehanelerin tevsiî kararlaştırılmıştır. Bu meblâğdan 4,5 milyon doları Kaliforniyadaki Standard Oil kumpanyası tasfiyehanelerinin genişletilmesinde kullanılacaktır. Consolidated Petrol kumpanyası Texas'ın Houston civarında yeni bir tasfiyehane tesisine girişmiştir. Aynı zamanda Humble Petrol Şirketi Baytown'daki tasfiyehanelerini tevsi etmektedir. Shell Konserni de Texas'daki fabrikalarını genişletmektedir.

Yeni alınan tedbirler neticesinde Amerika B. D. inin tayyare benzini istihsali %25 nisbetinde artacaktır. Hali hazırdaki fabrikaların yevmî kapasiteleri 50.000 varili bulmaktadır. Tevsi plânı ikmal edilince Amerika B. D. i tasfiyehaneleri hergün 54.000 varil veya 7.734 ton tayyare benzinini piyasaya çıkarabileceklerdir. Bu istihsal hacminin 1942 bidayetinde elde edileceği beklenilmektedir. Maamafih mayıs 1941 tayyare benzini istihsalâtı 1.573.000 varilken haziran ayında 1.531.000 varile inmiştir. Aynı aylar zarfında memleketin dahilî sarfiyatı 647.000 den 1.133.000 varile çıkmıştır. Bundan dolayı tayyare benzin stoku 30. 6. 41 tarihinde 7.341.000 varile inmiştir.

Amerika B. D. inin petrol müştakları ihracatı 1941 yılının ikinci rub'unda, yani nisan -haziran aylarında, (parafin hariç) cem'an 27.651.000 varili bulmuştur. Bu miktardan 10.336.000 varili ham petrol, 6.764.000 varili benzin, 6.062.000 varili mazot ve 466.000 varili de gazyağı teşkil etmiştir. Tayyare benzini ihracatı 819.000 varili bulmuştur. Bu ihracatın muhtelif aylara isabet eden miktarları berveçhi âtidir (milyon varil ve parafin milyon libre hesabı):

Petrol müştakları	Nisan	Mayıs	Haziran
Ham petrol	2,503	4,339	3,994
Benzin adı	2,288	2,214	2,262
Tayyare benzini	0,063	0,373	0,383
Gazyağı	0,180	0,174	0,112
Mazot	2,334	2,461	1,267
Makina yağı	0,755	1,118	0,831
Parafin (lbs)	11,933	14,762	16,058

50 sarnıç gemisinin İngiltereye satılması ve 12 petrol gemisinin millî müdafaa emrine müsadere edilmesi üzerine Amerika B. D. i petrol sevkiyatı bazı müşkülâtlarla karşılaşmaktadır. Bundan dolayı Mr. Roosevelt'in haziran 1941 ortalarındaki bir emrine binaen Atlantik limanlarından yapılacak petrol müştakları ihracatı lisansa tâbi tutulmuştur. Petrolün naklini kolaylaştırmak maksadile memleket dahilinde yeni beş boru hattı inşasına karar verilmiştir. Aynı zamanda Kanada ile Amerika

B. D. i arasında bir petrol borusu tesis olunacaktır.

Memleketin petrol stokları 30. 4. 41 tarihinde 37.588.000 tonu bulmuş ve bir sene evvelki duruma nazaran takriben 250.000 ton artmıştır.

Buna mukabil Avrupa, petrol müştakları bakımından ciddî bir buhran geçirmektedir. Sulh zamanında bile senevi petrol sarfiyatı 27 milyon tonu bulan Avrupanın (Sovyet Rusya hariç) istihsal kapasitesi ancak 10 milyon ton raddelerindedir. Bundan dolayı bir taraftan sentetik benzin istihsalâtının teşviki, diğer taraftan sivil sarfiyatta azamî tasarruf ve mayi mahrukat yerine taşkömür, lignit, nihayet odun taşlarının jeneratörlerde muharrik kuvvet olarak kullanılmasına ihtiyaç hiss olunmaktadır.

Avrupanın başlıca petrol müstahsili olan Romanya'nın ham petrol istihsalâtı 1937 den itibaren sistematik bir şekilde azalmaktadır. İstihsal miktarı 1941 senesinin ilk 6 ayında geçen yılın aynı devresine nazaran 441.097 ton, yani % 14,49 nisbetinde bir tenakus kaydederek 2.603.487 tona inmiştir. Aynı zamanda kuyu açma ve sondaj faaliyeti geçen yılın ilk 6 ayına nazaran %2,8 nisbetinde azalarak 115.200 metreyi bulmuştur. Buna mukabil memleketin dahilî petrol sarfiyatı gittikçe artmakta ve ihracat miktarı azalmaktadır. Petrol stokları nisan nihayetinde 187.724 tondan 31. 5, 41 tarihinde 180. 798 tona inmiştir.

Polonya petrol endüstrisinin senevî kapasitesi 550 ilâ 600.000 ton, Macaristan'ın yıllık petrol istihsalâtı 150.000 ton raddelerindedir. *Arnavutluk* petrol sahalarının hali hazır verim kabiliyeti ayda vasatî olarak 17.000 ton, yani senede takriben 200.000 tondur. *Fransa* ise ayda ancak 5000 -6000 ton ham petrol istihsal edebilecek vaziyettedir.

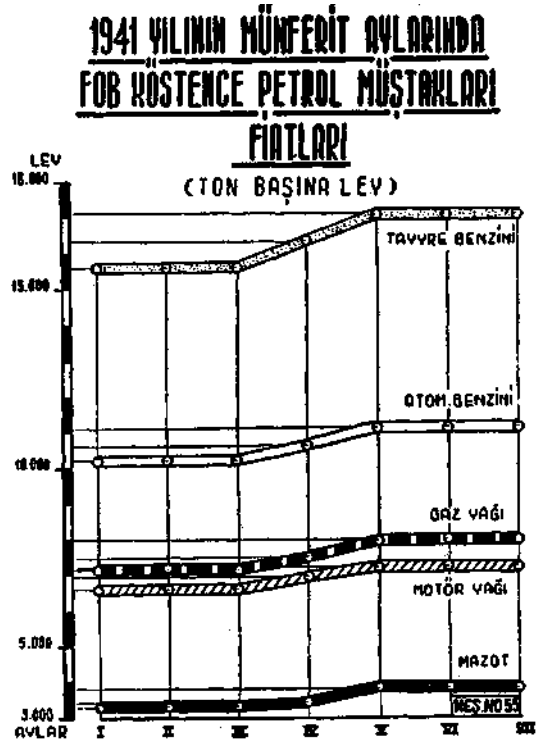
Petrol ve benzin kıtlığı yüzünden bütün Avrupa memleketlerinde petrol müştak-

ları satışı vesika usulüne tâbi tutulmuş, hususî otomobil ve motörbot seyrüseferi tahdit veya menedilmiştir. Ormanları bol şimal memleketlerinde (İsveç ve Finlandiya'da olduğu gibi) odundan destilasyon usulü ile zift ve mayi mahrukata istihsalâtma girişilmiştir. Taşkömür, lignit ve bitümlü şistlerden benzin istihsaline hız verilmiştir.

Avrupanın büyük bir kısmında benzin ve motorin tasarrufu maksadile kömür ve odun jeneratörlerinin otomobil ve gemilerde kullanılması teşvik olunmaktadır. Almanya'da 3,1 milyon rayşmarklık sermaye ile Generatorkraft A. Ş.-ti tesis olunmuştur. Hali hazırda Almanya'da 180.000 nakil vasıtası jeneratör'esasına istinaden imal edilmiştir. Bu suretle ayda 54.000 ton veya senede 648.000 ton benzin tasarruf edilecektir. Son istatistiki malûmata göre, Avrupa memleketlerinde gaz jeneratörü ile çalışan nakliyat vasıtalarının yekûnu 250.000 i aşmıştır. Yalnız İsveçte 60.000 jeneratörle işliyen gemi ve otomobil seyrüseferde bulunmaktadır. Danimarka'daki jeneratörlü otomobil sayısı 10.000, Norveç'in 8000i ve Fransada 35.000 i bulmuştur. Neticede senevi 1 milyon tondan fazla benzin tasarruf edilmektedir.

Mayi mahrukattan azamî istifade maksadile bazı memleketlerde kullanılmış makine ve motor yağlarının toplanarak tasfiyehanelere teslimi mecburî tutulmuştur.

Harp yüzünden petrol müştaklarına olan talebin artması, fiyatların tedricen yükselmesine sebep olmuştur. Fiyat murakabe heyetleri tarafından tesbit olunan fiyatlar bile 1941 bidayetindenberi oldukça yükselmiştir. Romanyada fob Köstence ihracat fiyatlarının temevvücü 1941 senesinin münferit aylarında aşağıdaki şekli almıştır (ton başına ley hesabı):

A y l a r	Tayyare benzini asgarî % 73 okt.	Otomobil benzini % 69 oktantı	Gazyağı musaffa	Motor yağı - 10°	Mazot + 20°
İkinci Kânun	15.650	10.200	7.160	6.640	3.310
Şubat	»	»	»	»	»
Mart	»	»	»	»	»
Nisan	16.306	10.628	7.460	6.918	3.354
Mayıs	17.059	11.118	7.804	7.238	3.815
Haziran	»	»	»	»	»

Ham petrolün ihracat fiyatları 31. 7. 41 tarihinde oktan muhtevası, parafin derecesi ve istihsal mevkiine göre, vagon başına 14.750 ilâ 20.350 ley arasında muamele görmüştür.

Amerika B. D. inde de materyel, nakliyat ve işçi masraflarının artması yüzünden, bazı petrol müstakkat fiyatları son bir sene zarfında %24 ilâ 66 nisbetinde bir teref-fü kaydetmiştir. Başlıca müştakların 14. 5. 41 tarihinde fob Meksika körfezi fiyat durumunu ve son bir sene zarfında asgarî ve azamî fiyatları gösteren cetveli aşağıya dercediyoruz (galon başına dolar senti üzerinden):

M U ş t a k l a r	14 5. 1941	Son bir senede		Yükselişin % nisbeti
		Azamî	Asgarî	
Tayyare benzini	7,75	7,75	6,25	24
Benzin % 72 oktan	6,25	6,25	3,75	66,60
» % 65 »	5,25	5,25	4,25	23,53
» % 60 »	5,00	5,125	3,25	57,69
Gaz yağı musaffa	3,75	4,625	3,25	42,31
Motorin No. 57	3,50	3,875	3,25	48,46
Mazot No. 2	3,37	3,75	2,875	30,43

M. T. A.

M. T. A. Enstitüsü Altıncı Çalışma Yılıının Teknik Bilançosu

Mecmuamızın geçen seneki Cumhuriyet bayramında çıkan (M. T. A. 4/21 No. lu) sayısında M. T. A. Enstitüsünün beş yıllık teknik bilançosu dercedilmişti. Bu nüshada dergimizin fevkalâde sayısını fırsat bilerek altıncı çalışma yılının teknik neticelerini toplu bir halde gözönüne koymayı bo rç biliriz.

M. T. A. Enstitüsünün teşekkül tarihindenberi takip edilen sistematik ve plânlı istikşaf, arama mesaisine altıncı yıl zarfında hız verilerek memleketin muhtelif mintakalarında bulunmuş, yeni ihbar edilmiş veya keşfolunmuş bulunan iki yüzden fazla maden zuhuru üzerinde etüdler yapılmıştır.

Üzerinde istikşaf yapılan zuhurat, madenin muhtelif imkânlarına dair yürütülen mütalealar ve bilhassa yeraltı servetleri hakkında alınması lâzım gelen esasa göre iki gruba ayrılmıştır: Kategorisi lâtin alfabesi hurufatı ile işaretlenen yataklar esaslı arama veya araştırma vaziyetindedir (Z ve Y), mufassal jeolojik etüdü yapılmış olmakla beraber araştırmağa değerli görülmüş ve projesi beklenilmekte olan zuhur-